

7. Mariam Webster Dictionary. *Encyclopedia Britannica Online* : веб-сайт. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення: 24.10.2023).
8. Швачко С., Михайлюк В. Специфіка гумору в мережі інтернет. *Наукові записки*. 2020. Т. 1, № 2. Вип. 187. С. 230–235.
9. Chambers J. K. *Sociolinguistic Theory: Linguistic Variation and Its Social Significance*. Oxford : Blackwell, 1995. С. 284.
10. Медвідь О. М., Андрияш О. Г. Англійський сленг в українській мові. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». 2019. Т. 30 (69). № 4. С. 78–85.
11. Chesterman A. *Memes of Translation : The Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 1997. 363 p.

УДК 821.111-1/81'25

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.31.25>

**«БУВ СМАЖЕНЬ, І ШВИМКИ ЯСКІ...»:
ВІРШ *JABBERWOCKY* ЛЬЮІСА КЕРРОЛА В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ**

**“‘T WAS BRILLIG, AND THE SLITHY TOVES...”:
JABBERWOCKY BY LEWIS CARROL TRANSLATED INTO UKRAINIAN**

Москвітін Д.А.,
orcid.org/0000-0001-9958-0962
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Запорізького державного медико-фармацевтичного університету

Корнелюк Б.В.,
orcid.org/0000-0003-4162-0495
кандидат філологічних наук, доцент,
декан факультету мистецтва та дизайну
Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії

У статті розглядається англійська поезія нонсенсу як перекладацька проблема та висвітлюються основні труднощі при відтворенні її українською. Головна увага приділена одному із найвідоміших зразків англійської поезії нонсенсу – віршу Льюїса Керрола «*Jabberwocky*» з роману «*Through the Looking-Glass*» та його версіям українською, створеним М. Лукашем, Т. Тарабукіною та В. Панченком. В статті подано стислий огляд історії перекладів цього вірша Льюїса Керрола українською: вітчизняна перекладацька керроловіана бере початок у 60-ті рр. ХХ століття, але її розквіт припадає на перше десятиліття ХХІ століття, коли вийшло друком одразу кілька нових перекладів романів класика англійського нонсенсу.

Автори висвітлюють поетологічну специфіку зазначеного вірша та позначають проблемні точки, що ускладнюють переклад цього твору іншими мовами. До таких відносимо, зокрема, наявність значної кількості оказіоналізмів, каламбурів, гри слів, фонетичних стилістичних засобів, зокрема алітерації. Аналіз перекладацьких стратегій вітчизняних майстрів поетичного перекладу дозволив зробити низку спостережень та узагальнень. По-перше, перекладаючи вірш «*Jabberwocky*», варто врахувати наступні мовно-стилістичні аспекти: широке вживання оказіоналізмів, алітерацію, віршований розмір та специфіку римування. По-друге, варто взяти до уваги тематико-ідейний спектр вірша та його загальний піднесений пафос, що ріднить його з творами середньовічного героїчного епосу, і в цьому ключі обирати загальну тональність перекладу. З усіх проаналізованих варіантів найближчим до духу й букви оригіналу є версія класика українського поетичного перекладу М. Лукаша. В цілому, адекватне і хоча б частково еківалентне відтворення англійської поезії нонсенсу українською залишається складним та вимогливим завданням для перекладача.

Ключові слова: Льюїс Керрол, переклад, нонсенс, поетичний переклад, перекладацька стратегія.

The paper considers English nonsense poetry as a translation problem and highlights the main difficulties in reproducing it in Ukrainian. The main attention is paid to one of the most famous examples of English nonsense poetry – Lewis Carroll's poem «*Jabberwocky*» from the novel «*Through the Looking-Glass*» and its versions in Ukrainian by M. Lukash, T. Tarabukina and V. Panchenko. The article provides a brief overview of the history of translations of this poem by Lewis Carroll into Ukrainian: the national translational Carrolliana dates back to the 60s of the twentieth century, but its heyday is

connected with the first decade of the twenty-first century when several new translations of the classic English nonsense novel were published.

The authors highlight the poetological specificity of this poem and identify problematic points that complicate the translation of this work into other languages. These include, in particular, the presence of a significant number of occasionalisms, puns, wordplay, and phonetic stylistic devices, including alliteration. The analysis of the translation strategies of domestic masters of poetic translation has allowed us to make a number of observations and generalizations. Firstly, when translating the poem «Jabberwocky», one should take into account the following linguistic and stylistic aspects: the wide use of occasionalisms, alliteration, verse size, and specific rhyme. Secondly, it is necessary to take into account the thematic and ideological spectrum of the poem and its general elevated pathos, which make it similar to the works of medieval heroic epic, and in this vein to choose the general tone of the translation. Of all the analyzed variants, the closest to the spirit and letter of the original is the version of the classic Ukrainian poetic translation by M. Lukash. In general, an adequate and at least partially equivalent reproduction of English nonsense poetry in Ukrainian remains a difficult and challenging task for a translator.

Key words: Lewis Carroll, translation, nonsense, poetic translation, translation strategy.

Постановка проблеми. Український художній переклад останнім часом переживає справжнє відродження, пов'язане з підвищенням інтересу україномовного читацького загалу до зарубіжної літератури. Про це свідчить, зокрема, присутність збагачення книжкової полиці перекладної літератури за рахунок як сучасних авторів, так і світової класики. Цікаво, що завдяки перекладацькому інтересу до певних літераторів змінюється характер їх сприйняття читацьким загалом.

Багата палітра українського поетичного перекладу включає, окрім інших, твори і з тих ліричних сфер, які мають репутацію надскладних, таких, що практично не піддаються адекватному відтворенню іншими мовами. До таких відносимо, зокрема, англійську гумористичну поезію, адже однією зі специфічних рис етнокультурної ментальності англійців традиційно вважають особливе ставлення до сприйняття і репрезентації комічних аспектів людського життя, що знаходить вираження у феномені англійського гумору.

Яскравою зіркою на небосхилі англійської літератури постає поезія нонсенсу. Нонсенс – мистецтво двоїсте, неоднозначне в багатьох відношеннях. З одного боку, воно представляється сміливим, навіть бунтарським, з іншого, це мистецтво обмежене (історично, географічно і навіть етнічно). Цільова аудиторія нонсенсу – діти, але він виявляється не менш цікавий і дорослим. Розквіт цього виду поетичного мистецтва припадає на другу половину XIX століття, коли однією з основних чеснот в англійському суспільстві вважалося слідування загальним правилам, дотримання пристойності, і це створює різкий контраст між історичним тлом та легкими, сповненими абсурдних ситуацій, гротеску та іронії віршами таких поетів як Едвард Лір та Льюїс Керролл. У творчому доробку останнього нонсенс досяг справжніх мистецьких вершин: якщо Лір відтворював мистецтво короткого абсурдного вірша – лімеріка, то Льюїс Керролл інтегрував нонсенс

у нарративну канву епічного твору, майстерно переплівши насичену парадоксами і каламбурами прозу із нонсенсною поезією. Саме завдяки стилістичній ускладненості та вишуканості, художня спадщина Льюїса Керролла привертає незмінний інтерес наукового загалу.

Своєрідним еталонним зразком поезії нонсенсу в творчому доробку Льюїса Керролла є вірш «Jabberwocky», що увійшов до роману «Through the Looking-Glass» (1871). В ньому нонсенс оприявнюється не лише на ідейно-смісловому, але й на мовно-стилістичному рівнях, адже у його структурі нормативно дотримано лише синтаксичну складову, натомість морфологічна представлена вигаданими автором, семантично порожніми словоформами, про значення яких можна лише приблизно здогадуватись, виходячи з фонетичного малюнку тієї чи іншої вигаданої лексеми. Тому цей твір являє собою надзвичайно складну перекладацьку задачу, яку свого часу намагалися розв'язати такі майстри українського художнього перекладу як Т. Тарабукіна, М. Лукаш та В. Панченко.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У світовому літературознавстві нонсенс має майже вікову історію вивчення. Різноманітні аспекти цього непересічного художнього явища висвітлені у працях таких дослідників як Е. Каммаертс [12], Е. Сьюелл [25], С. Стюарт [27], Д. Браун [11], Н. Малькольм [20] і багато інших). Існує також і низка робіт, присвячених творчості Льюїса Керролла (Дж. Вулшлагер [28], Дж. Елвін-Джонс та Дж. Ф. Гледстоун [14] та ін.).

Що ж до вірша «Jabberwocky», то дослідницька увага концентрується переважно на наступних його аспектах:

– лінгвістичному, зокрема висвітленню структурно-семантичної специфіки твору (М. Борхерс [10]), виявленню принципів організації мовної гри у вірші (Ю. Шульженко [8]), розгляду проблеми семантики «беззмистовних» текстів та пошуку стратегій їхньої семантизації (Т. Кучма [7],

Майюф Х.Х та Кадім І.Х. [21], Парр Н. [22]), мовним особливостям поезії нонсенсу (Ж. Флешер [15]) та ін.

– перекладознавчому, зокрема відтворенню мовної гри (Л. Богуславська [1]) та оказіоналізмів (С. Шурма та А. Кульчицька [9]); розгляду перекладацьких стратегій конкретного перекладача/перекладачів (Л. Коломієць [6]), специфіці відтворення вірша певними мовами (К. Вороніна [2], П. Рікард [23], А. Імхольц [17], А. Керчі [19]) та ін.

– літературознавчому, а саме поетологічним аспектам керролівського нонсенсу (Е. Сьюелл [24], Л. Шайєз [26], М. Голкіст [16]) та ін. Відповідно, цей шедевр з керролівського поетичного доробку ще не обирався предметом порівняльного дослідження на предмет визначення перекладацьких стратегій конкретного перекладача.

Мета статті полягає у тому, щоб шляхом аналізу теоретичних праць і вірша Jabberwocky в оригіналі та перекладах виявити специфіку відтворення нонсенсної поезії Л. Керрола українською мовою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поезія нонсенсу тривалий час привертає увагу українських перекладачів, адже подібні художні тексти являють собою, перш за все, надзвичайно цікавий художній феномен, а також перспективну перекладацьку задачу.

Українські переклади романів (а відповідно – й віршів) Керрола з'явилися відносно пізно, у другій половині ХХ століття. Перша спроба познайомити україномовних читачів із творами видатного вікторіанця належать Г. Бушиній: у 1960 р. вийшов друком переклад «В країні чудес», а у 1971 – «В задзеркальній країні» (редактором обох перекладів виступив М. Лукаш, він же переклав вірші для обох романів) [6, с. 11]. Цікаво, що перекладачка прибрала з назв власних перекладацьких версій ім'я головної героїні – Аліси. І хоча для другого роману це є цілком виправданим (в оригінальній назві «Through the Looking-Glass» воно теж відсутнє), але для першого – це є своєрідним перекладацьким свавіллям.

Інші переклади творів Льюїса Керрола побачили світ тільки у 2000-ні роки. Так, у 2007 році вийшла друком версія В. Корнієнка, для якої були використані вірші у перекладі М. Лукаша за редакцією І. Малковича. Останні за часом переклади одразу двох романів Льюїса Керрола були здійснені В. Панченком (2010 р.) та В. Наріжною (2012 р.).

Враховуючи поетикальну та композиційну специфіку літератури нонсенсу, варто окреслити

ті проблемні зони, з якими стикається перекладач при створенні іншомовної версії того чи іншого вірша. Перш за все, тут варто згадати структурно-семантичну різницю мов, а також певні відмінності у експресивному потенціалі вихідної та цільової мови. Так, англійська мова характеризується високим рівнем експресивності, значним потенціалом для утворення таких складних для адекватного відтворення стилістичних фігур як каламбур, зевгма, гра слів, які, власне, і формують семантико-композиційне ядро нонсенсної поезії. Тож перекладач віршів нонсенсу має знатися на найменших нюансах не лише англійської, але й рідної мови, і якомога повніше використовувати її експресивні ресурси.

Основна вимога перекладу – максимально можлива міра його еквівалентності оригіналу як у плані семантико-структурного подібності, так і в аспекті потенційної дії на адресата. На практиці процес досягнення цієї еквівалентності найчастіше викликає чималі труднощі. Не завжди, через певні відмінності між вихідною мовою та мовою перекладу, можливою є інтерпретація за так званими семантико-структурним паралелями. Іншими словами, далеко не завжди можливі «автоматичні» заміни одиниці вихідного тексту одиницями цільового тексту з одночасною реалізацією мети перекладу.

Англійська поезія нонсенсу репрезентує для українських перекладачів особливу складність саме внаслідок розбіжностей культурних і мовних традицій носіїв вихідної і цільової мов. У текстах поезії абсурду відсутня звична для читача причинно-наслідкова логіка. Крім того, поети-абсурдисти часто створюють фантастичні образи завдяки грі словами, що є як узуальними, так і власними оригінальними оказіоналізмами. Також не варто забувати про той факт, що поезія нонсенсу від початку створювалася для дітей, а дитячі вірші створюються за особливими правилами. У них неодмінно повинні бути співзвуччя, чіткий ритм і образи, зрозумілі і доступні дітям. Всі ці особливості необхідно максимально повно відображати при перекладі поезії нонсенсу.

І тут виникає питання: який вихід знаходить перекладач, якщо той чи інший рядок або слово дослівно відтворити неможливо? У таких випадках інтерпретатор вимушений вдаватися до відступу від мовних паралелей, а іноді взагалі шукати інші способи для передачі змісту початкової мови засобами мови перекладу внаслідок відсутності таких паралелей між мовами. Таким чином, можна стверджувати, що головною проблемою у процесі перекладу зразків поезії нон-

сенсу є передача змісту оригіналу при збереженні авторської структури.

Специфікою абсурдної поезії Льюїса Керрола є використання великої кількості безеквівалентної лексики, зокрема okazіоналізмів, які практично не піддаються перекладу. Такі слова будуються переважно за принципом ономації, або ж утворюються шляхом злиття двох чи більше коренів. Вірш «Jabberwocky» є якраз надзвичайно показовим у цьому плані через застосування авторських okazіоналізмів. Там зустрічаємо такі лексичні новоутворення як «Jabberwocky» від «jabber» (балаканина) та «wasky» (ідіотський, божевільний). Це слово є чи то видовим, чи то власним ім'ям якоїсь небезпечної істоти, що руйнує все у лісі. На сьогодні існує досить багато українських варіантів відтворення цього оніма: це й «Курзу-Верзу» (М. Лукаш), і «Бурмоковт» (Т. Тарабукіна), і «Жербельковт» (С. Ковальчук), і «Казнаяк» (В. Панченко).

За способом творення можна виділити такі види okazіоналізмів: ті, що утворені морфолого-синтаксичним способом: *unbirthy*, *brillig*, або способом ускладненої редуплікації: *Humpty Dumpty*, гібридні слова: *Rocking-horse-fly*, *Snap-dragon-fly*, та так звані слова-нісенітниці: *jabberwocky*, *mimsy*, *borogroves*, що, за умови вживання у контексті, нагадують звичні слова завдяки звуковій схожості морфем або позиції у реченні. Власне, із вживанням okazіоналізмів у творчості Льюїса Керрола пов'язаний стилістичний ефект мовної гри. Відтворення подібних слів вимагає

пер. Д. Орловської	пер. В. Панченка
Варкалось. Хливкие шорькі Пырялись по наве, И хрюкотали зелюкі, Как мібзики в мове [18].	Варкало. Боршуки прюзькі Сверділися в садві Хруктіли жабани мізькі, Мов псиці дальові [3, с. 18].

Як бачимо, В. Панченко запозичив не лише розмір, але й певні оригінальні лексеми для власного варіанту інтерпретації вірша.

Перекладачі також по-різному підійшли до перекладу назви вірша. Так, Д. Орловська відтворила її як «Бармаглот». Вочевидь, тут використовувався прийом асоціативного перекладу: англійські «jabber» та «wasky» перекладачка відтворює шляхом злиття російських слів «бормотать» та «глотать». Крім того, думається, Д. Орловська включила до асоціативного ряду і слово «Бармалей», яке є власним ім'ям негативного персонажа поеми К. Чуковського «Доктор Айболит».

У подібному річищі відтворила назву вірша і Т. Тарабукіна – «Бурмоковт», поєднуючи лек-

від перекладача значного творчого потенціалу, адже він має вловити принцип мовної гри, використаний письменником, та намагатися реалізувати його засобами цільової мови.

Розглянемо переклади вірша «Jabberwocky» українською (М. Лукаш, Т. Тарабукіна, В. Панченко) мовою.

Всім перекладачам вдалося зберегти еквіліберність оригіналу. Втім, тільки в україномовному варіанті М. Лукаша бачимо вдале збереження і віршованого розміру – чотиристопного ямбу з тристопним останнім рядком у строфі:

*Мечá-штричá він в руки взяв,
Підняв тропів ворожий слід
І в смужній думі спочивáв
Під дрéвом Дюдід [4, с. 93].*

У варіанті Т. Тарабукіної маємо недотримання чіткої метричної структури – від строфи до строфи кількість стоп у рядку змінюється і зовсім не відповідає карбованому розміру Керролового вірша:

*І взявши гостромеч,
Він тут страшиного ворога чекав,
Та й сів під дерево Тумтум,
Задумливо відпочивав. [5]*

Вочевидь, перекладач В. Панченко, обираючи розмір для власного варіанту «Jabberwocky», орієнтувався на російський переклад цього вірша, здійснений Д. Орловською у 60-ті рр. ХХ ст., адже метрика його варіанту повністю відтворює чотиристопний ямб, запропонований російською перекладачкою:

семи «бурмотіти» та «ковтати». Втім, додаткових асоціацій з іншими негативними персонажами дитячої літератури у цьому варіанті не простежується. А от М. Лукаш повністю деконструював керролівську оригінальну назву. По-перше, він змінив ціле ім'я Jabberwocky на подвійне Курзу-Верзу. По-друге, в його перекладі відтворюється тільки компонент «jabber» – Верзу, від українського «верзти – говорити нісенітниці».

В. Панченко, як думається, обрав найоригінальніший підхід до перекладу цього вірша – він повністю проігнорував керролівські семантичні ігри, і, натомість, використав вигаданий складений іменник «Казнаяк», який не відображає жоден з елементів оригінальної назви вірша.

Досить складною задачею є й відтворення алітерації, яке є провідним стилістичним прийомом «Бурмоковта»:

*'Twas brillig, and the slithy toves
Did gyre and gimble in the wabe;
All mimsy were the borogoves,
And the mome raths outgrabe.* [13, с. 18]

М. Лукаш, знаний майстер поетичного перекладу, блискуче впорався з цим завданням, відтворивши алітерацію та підібравши відповідні лексеми рідної мови:

*Був смажень, і швимкі яски
Спіралили в кружві,
І марамульки йшли в псашки,
Як трулі долові.* [4, с. 93]

А от у варіанті В. Панченка алітерація відтворена не так ретельно, як у М. Лукаша. По-перше, у наведеному фрагменті бачимо нерівну концентрацію алітерованих приголосних у кожному рядку. Якщо у попередньому варіанті алітеровані приголосні розташовано досить рівномірно, то тут бачимо у першому рядку 7 алітерованих приголосних, у другому – 9, у третьому – 4, у четвертому – 5. Така нерівномірність при відтворенні алітерації оригіналу, насправді, порушує її:

*Варкало. Борцуки пружкі
Сверділися в садві
Хруктіли жабани мізькі,
Мов псиці дальові* [3, с. 18]

*One, two! One, two! And through and through
The vorpal blade went snicker-snack!
He left it dead, and with its head
He went galumphing back.*

Вірш «Jabberwocky» є складною перекладацькою задачею з точки зору відтворення не лише мовно-стилістичних особливостей, але й своєї ідейно-художньої своєрідності. Цей твір, який на перший погляд може здатися абсолютно безглуздим, адже його перші рядки практично повністю складаються із вигаданих слів, виявляється сповненим героїчного пафосу та оповідає про справжній подвиг – перемогу над страшним чудовиськом на ім'я Бурмоковт (Курзу-Верзу, Жербельковт, Казнаяк).

Фактично, «Бурмоковт» – це пародія на англійський архаїчний героїчний епос, найяскравішим зразком якого є англосаксонська поема «Беовульф», де в надзвичайно піднесеній манері оповідається про подвиги напівказкового богатиря Беовульфа. У вірші Керрола присутні всі формальні ознаки, притаманні поезії такого роду: кличні форми («my son!», «my beamish boy!»), піднесені епітети, деякі з котрих є штучно створеними (frumious, vorpal, manxome, uffish, frabjous та ін.), синтаксична інверсія (So rested he by the Tumtum tree, / And stood awhile in thought... And as in uffish thought he stood,.. Long time the manxome foe he sought). Тож перекладач має не лише ретельно відтворити керролівські лінгвістичні кунштюки, але й дотриматися належного пафосу при перекладі історії в цілому. Кульмінацією вірша є наступні рядки:

*'And has thou slain the Jabberwock?
Come to my arms, my beamish boy!
O frabjous day! Callooh! Callay!
He chortled in his joy.* [13, с. 20]

Розглянемо, як цей сповнений пафосу фрагмент переклали українські інтерпретатори:

Переклад Т. Тарабукіної	Переклад М. Лукаша
Раз-два! Раз-два! І далі так, То гостромеч стрікаче, Він мертвий: ось і голова! З горі галопоскаче. «Ти Бурмоковта переміг, Мій сину променсйний! Славгарний день! Ува! Уві!» Він був радосміхайний. [5]	Він раз мечем! Він два штричем! Отак штричаєм ворогів! Зняв гмію золову з плечей, Додвому посмішив. «Ти вбив грозу Курзу-Верзу? Мій хлопчику, ти чудодець! О сплавний день! Стрибай пісень, Тодімо у ханець!» [4, с. 23]

Як бачимо, Т. Тарабукіна обрала піднесений реєстр для перекладу цих рядків, із використанням складених епітетів (променсйний, славгарний), утворених за принципом керролівського «змішування» слів. Цей же принцип перекладачка використала і для відтворення тих елементів оригіналу, які не містили прикметників: замість дієслівного засобу вираження радості *He chortled in his joy* Т. Тарабукіна пропонує викори-

стати типово «керролівський» прикметник – *він був радосміхайний*).

Натомість М. Лукаш навмисне знижує пафос цього фрагменту, використовуючи для його відтворення не складені прикметники, нібито запозичені із футуристичної поезії, а прийоми нонсенсу – оксюморон (*стрибай пісень!*) та навмисну помилку (*тодімо у ханець!* (замість – ходімо у танець)).

Цікаво також, що М. Лукаша та Т. Тарабукіної формують у читача різне уявлення про фінал бою між хлопцем та Бурмоковтом. В оригінальному тексті доволі чітко зазначено, що хлопець (he) залишив його (it, себто Бурмоковта) мертвим, і з його головою триумфально повернувся додому (*He left it dead, and with its head / He went galumphing back*). У перекладі Т. Тарабукіної бачимо дещо іншу ситуацію: там не йдеться про триумфальне повернення хлопця із головою Бурмоковта, а натомість зазначається що відрубана голова чудовиська падає з плечей: Він мертвий: ось і голова! *З горі галопоскáче*. Цей варіант, як бачимо, неадекватно відтворює оригінальне слово автора.

Але у перекладі М. Лукаша цей смисловий елемент відтворено майже бездоганно: *Зняв гмію зóлову з плечей, / Додвóму посмішів*. Тут перекладач знову використовує прийом навмисної

помилки (гмію золону, додвому посмішив). Тут М. Лукаш демонструє справжню перекладацьку віртуозність, адже він не лише адекватно відтворює авторський смисл, але й підбирає для цього типово нонсенсні мовні засоби.

Висновки. На прикладі вірша Льюїса Керрола «Jabberwocky» та його україномовних версій бачимо, що відтворення ідейно-смислових особливостей поезії нонсенсу при перекладі є складною, але водночас цікавою задачею. Оскільки така поезія досить часто жертвує смисловим наповненням заради якомога більшої насиченості мовною грою, каламбурами та іншими художніми тропами нонсенсу, віднайти та правильно розтлумачити змістовний компонент буває нелегко. Ознакою професійної компетентності та віртуозності перекладача є здатність відтворювати одночасно всі аспекти поезії нонсенсу – ідейно-смисловий та мовностилістичний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богуславська Л.А. Відтворення мовної гри Л. Керрола в англо-українських перекладах: когнітивний аспект: автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук / 10.02.16. Харків, 2019. 20 с.
2. Вороніна, К. Jabberwocky у перекладах французькою. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2021. Вип. 94. С. 27–33.
3. Керрол Л. Аліса в Задзеркаллі / пер. В. Панченка. К., 2018. 144 с.
4. Керрол Л. Аліса у Задзеркаллі / переклад В. Корнієнко, М. Лукаша. К., 2010. 171 с.
5. Керрол Л. Бурмоковт / пер. Т. Тарабукіної. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%83%D1%80%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%82> (дата звернення: 05.12.2023)
6. Коломієць Л.В. Лукашеві переклади жартівливих віршів Льюїса Керрола в редакції І. Малковича і в зіставленні з новими перекладами В. Корнієнка (до 95-річчя Миколи Лукаша). *Вісник Херсонського державного університету. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація»*. 2016. № 1. С. 11–18.
7. Кучма Т.В. Семантика «беззмістовних» текстів. *Проблеми лінгвістичної семантики: IV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (21 листопада 2019 року). Збірник матеріалів*. Рівне : РДГУ, 2019. С. 178–181.
8. Шульженко Ю.М. Лінгвістичні механізми реалізації мовної гри в авторських аномаліях Л. Керрола. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Том 30 (69)ю № 1. С. 117–123.
9. Шурма С., Кульчицька А. Стратегії перекладу оказіоналізмів (на матеріалі романів Л.Керрола). *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: матеріали доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції 6-7 квітня 2012 р. / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, С.І. Сидоренка. К.: Аграр Медіа Груп, 2012. С. 410–414.*
10. Borchers M. A Linguistic Analysis of Lewis Carroll's Poem 'Jabberwocky'. *The Carrollian: The Lewis Carroll Journal*. Autumn 2009. No. 24. P. 3–46.
11. Brown D. *The Poetry of Victorian Scientists: Style, Science and Nonsense*. Cambridge, 2013. 330 p.
12. Cammaerts E. *The Poetry of Nonsense*. N.Y., 1926. 86 p.
13. Carroll L. *Through the Looking-Glass*. London, 1997. 137 p.
14. Elwyn-Jones J., Gladstone J.F. *The Alice Companion: a Guide to Lewis Carroll's Alice Books*. London, 1998. 336 p.
15. Flescher J. The Language of Nonsense in *Alice*. *Yale French Studies*. 1969. No. 43. P. 128–144.
16. Holquist M. What is a Boojum? Nonsense and Modernism. *Yale French Studies*. 1969. No. 43. P. 145–164
17. Imholtz A.A. Latin and Greek Versions of "Jabberwocky" Exercises in Laughing and Grief. *Rocky Mountain Review of Language and Literature*. 1987. Vol. 41. No. 4. P. 211–228.
18. Jabberwocky Variations. URL: <http://www76.pair.com/keithlim/jabberwocky/translations/index.html> (дата звернення: 02.12.2023)

19. Kérchy A. The creative reinventions of nonsense and domesticating the implied child reader in Hungarian translations of Alice's Adventures in Wonderland. *Children's Literature in Translation: Texts and Contexts* / edited by Jan Van Coillie and Jack MaMartin. Leuven: Leuven University Press, 2020. P. 159–178.
20. Malcolm N. The Origin of English Nonsense. Chicago, 1998. 336 p.
21. Mayuuf H.H., Kadim H.I. Anomaly in Lewis Carroll's Poem 'Jabberwocky': A Semantic Perspective. *Humanitarian and Natural Sciences Journal*. 2022. Iss. 3 (2). URL: <https://www.hnjournal.net/en/3-2-44/> (дата звернення: 12.11.2023)
22. Parr N. Semantic Dissonance and the Conceptual Understanding of Nonsense in Lewis Carroll's 'Jabberwocky'. *Innervate*. 2020-21. Vol. 13. URL: <https://www.nottingham.ac.uk/english/documents/innervate/20-21/engl3069-niamh-parr.pdf> (дата звернення: 23.11.2023)
23. Rickard P. Alice in France, or Can Lewis Carroll Be Translated. *Comparative Literature Studies*. 1975. Vol. 12. No. 1. P. 45–66.
24. Sewell E. "IN THE MIDST OF HIS LAUGHTER AND GLEE": Nonsense and Nothingness in Lewis Carroll. *Soundings: An Interdisciplinary Journal*. 1999. Vol. 82. No. 3/4. P. 541–571.
25. Sewell E. The Field of Nonsense. London, 2016. 198 p.
26. Shires L.M. Fantasy, Nonsense, Parody, and the Status of the Real: The Example of Carroll. *Victorian Poetry*. 1988. Vol. 26. No. 3. P. 267–283.
27. Stewart S. Nonsense: Aspects of Intertextuality in Folklore and Literature. N.Y., 1989. 246 p.
28. Wullschlager J. Inventing Wonderland: the Lives and Fantasies of Lewis Carroll, Edward Lear, J.M. Barrie, Kenneth Graham and A.A. Milne. London, 1995. 224 p.

УДК 811.111=161.2'25-028.26:001.4:778.535

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.31.26>

ВІДТВОРЕННЯ НАУКОВИХ КОНЦЕПТІВ В АУДІОВІЗУАЛЬНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

REPRODUCTION OF SCIENTIFIC CONCEPTS IN AUDIOVISUAL TRANSLATION

Романчук Г.О.,

orcid.org/0009-0000-2596-1770

аспірант кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови

Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті досліджуються особливості відтворення наукових концептів в аудіовізуальному перекладі, з особливим акцентом на розмежуванні лексем «термін» і «концепт». Підкреслюється критична важливість розрізнення цих ідей для забезпечення достовірного та чіткого перекладу наукових уявлень. Англійський термін «concept» ідентичний українським «поняття» та «концепт», проте вони відрізняються, оскільки «концепт» передбачає ширший контекст з емоційним забарвленням. Спираючись на працю М. Бейкер, було визначено, що термін – це чіткий лінгвістичний конструкт зі специфічним, однозначним змістом, позбавлений культурних конотацій, на відміну від поняття, яке характеризується уточнювальним дескриптором або дефінітивним компонентом, що відокремлює його від інших елементів.

У статті представлено методологію відтворення термінів і концептів, яка передбачає використання прямих еквівалентів, транслітерації та транскрипції для термінів і функціональних або контекстуальних еквівалентів для концептів. Розглядаються труднощі, з якими перекладачі можуть зіткнутися у процесі відтворення наукових концептів, а також наголошується на необхідності використання вітчизняних відповідників або створення нових термінів за допомогою різних перекладацьких тактик. Крім того, стаття розкриває головні технічні обмеження дублювання та субтитрування як видів аудіовізуального перекладу.

Компаративний аналіз українськомовного перекладу художньо-документального телесеріалу від Netflix «Таблетка від болю» виявляє розбіжності між дубльованою та субтитрованою версіями. Дубльовані фрагменти часто нейтралізують значення ідей, тоді як субтитрам притаманне хибне відтворення об'єктів та їхнього оригінального змісту. Ці результати висвітлюють труднощі, пов'язані з перекладом наукових концептів, і подальший вплив на сприйняття аудіовізуального продукту та загальну обізнаність глядачів. Стаття завершується твердженням, що ця сфера вимагає подальшого наукового дослідження і посиленої уваги з боку перекладознавства, що сприятиме підвищенню достовірності перекладу і вдалій популяризації наукового дискурсу.

Ключові слова: наукові концепти, термін, поняття, аудіовізуальний переклад, дублювання, субтитрування, Netflix.